

результаті дозволяють визначити найбільш дієві та ефективні напрямки протидії даному виду злочинності.

Література:

1. Ступник Я.В. Механізм протидії наркозлочинності: кримінологічні засади : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків. 2011. 213 с.
2. Бандурка О.М., Литвинов О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : монографія. Харків, ХНУВС. 2011. 308 с.
3. Кузьмичов В.С. Слідча діяльність: сутність, принципи, криміналістичні прийоми та засоби здійснення : автореф. ... доктора юрид. наук: 12.00.09. Київ. 1996. 36 с.
4. Словник української мови. Т. 7. Київ: Наукова думка, 1976. 724 с.
5. Філософський словник. Головна редакція Української радянської енциклопедії, Київ, 1986. 525 с.
6. Мичко М.І. Функції та організаційний устрій прокуратури. Донецьк : Донеччина, 2001. 272 с.
7. Білоусова О.О. Кримінологічна модель протидії злочинності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2011. 230 с.

УДК 343.56

Олійник О.С.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
кримінального права та процесу
Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана;

Бабіков О.П.,

адвокат АО «Авер Лекс»

ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАЙНЯТТЯ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ В УКРАЇНІ (СТ. 203-2 КК УКРАЇНИ) ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Стаття присвячена з'ясуванню питання доцільності існування в Кримінальному кодексі України статті, що

передбачає відповідальність за зайняття гральним бізнесом (ст. 203-2 КК). Автори статті через призму міжнародного досвіду обґрунтували свою думку, відповідно до якої, декриміналізація вказаного діяння є одним із дієвих та ефективних засобів, що сприятиме збалансуванню інтересів держави, суспільства і окремих громадян у вказаній сфері суспільних відносин. Також ставиться та вирішується питання щодо об'єктивного ставлення вітчизняного законодавця та правоохоронних органів до окремих процесів, що відбуваються під час зайняття вказаним видом підприємницької діяльності.

Ключові слова: господарська діяльність, гральний бізнес, азартні ігри, криміналізація, декриміналізація

Стаття посвячена выясненію вопроса целесообразности существования в Уголовном кодексе Украины статьи, предусматривающей ответственность за занятие игорным бизнесом (ст. 203-2 УК). Авторы статьи через призму международного опыта обосновали свое мнение, согласно которому, декриминализация указанного деяния является одним из действенных и эффективных средств, что будет способствовать сбалансированию интересов государства, общества и отдельных граждан в указанной сфере общественных отношений. Также ставится и решается вопрос об объективности отношения отечественного законодателя и правоохранительных органов к отдельным процессам, происходящим во время занятия указанным видом предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность, игорный бизнес, азартные игры, криминализация, декриминализация

The article is devoted to the question of the expediency of the existence in the Criminal Code of Ukraine of an article that provides for responsibility for gambling (Article 203-2 of the Criminal Code). The authors of the article, through the prism of international experience, substantiated their opinion that decriminalization of this act is one of the effective and effective means that will promote the balance of interests of the state, society and individual citizens in this

area of public relations. The question of the objective attitude of the domestic legislator and law-enforcement bodies towards certain processes occurring during the occupation of the specified type of entrepreneurial activity is also raised and solved.

Keywords: business activity, gambling business, gambling, criminalization, decriminalization

Постановка проблеми. На початку нашого дослідження зазначимо, що не потрібно забувати, що гральний бізнес – це одна з найприбутковіших сфер діяльності в світі. Тому викоренити її існування, на наш погляд, неможливо, а от поповнювати державний бюджет – абсолютно реально. Тим більше, що дійсно у світі є країни, де гральний бізнес не лише офіційно дозволений, але й приносить непогані доходи як власникам казино, так і державі у вигляді податків.

Аналіз дослідження даної проблеми. Питаннями правових аспектів криміналізації окремих видів господарської діяльності в Україні, в тому числі грального бізнесу, а також кримінально-правова та кримінологічна характеристика організації азартних ігор, особливості розслідування таких діянь були предметом наукових досліджень Д. Гетманцева, О. Дудорова, Г. Дюби, Є. Ковтуна, І. Медицького, М. Палія, Н. Петричко, А. Політової, А. Савченка, З. Топорецької, В. Топчія та інших.

Водночас згадані автори не дійшли згоди щодо заходів, які б ефективно та своєчасно протидіяли тим суспільно негативним (небезпечним) тенденціям, які мають місце бути сьогодні у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Диспозиція ст. 203-2 КК «Зайняття гральним бізнесом» є простою і водночас бланкетною. Тобто законодавець не описує в ній певних ознак кримінально караного діяння, а лише називає його. Крім того, визначення азартних ігор, грального бізнесу, а також заходів, що не визнаються в Україні гральним бізнесом, містяться в Законі України «Про заборону грального бізнесу в Україні». При кваліфікації цього злочину важливо враховувати також, що законодавчі визначення грального бізнесу та азартної гри

викладені по-новому Законом України від 19 травня 2011 р. № 3383-УІ (ГУ. - 2011. - 11 черв. (№ 106).

Із законодавчого визначення грального бізнесу випливає, що він може виражатися в трьох видах діяльності, пов'язаної з: 1) організацією азартних ігор; 2) їх проведенням; 3) наданням можливості доступу до таких ігор. Це означає, що суб'єкт цього злочину може здійснювати відразу всі зазначені види або декілька з них, або лише один вид. Наприклад, гральний бізнес може виражатися у створенні грального залу з ігровими автоматами і проведенням у ньому азартних ігор або лише у створенні гральних залів з ігровими автоматами та наступному їх продажу іншим суб'єктам, які будуть проводити там азартні ігри.

Розглядуваний злочин вважається закінченим з початкового зайняття гральним бізнесом.

На сьогоднішній день, з одного боку, можна говорити про існування стійкої тенденції до появи численних, переважно незаконних, віртуальних казино. А з іншого боку, дані судової статистики свідчать про значне зниження кількості судових вироків по ст. 203-2 КК України. Так, в 2013 р. до кримінальної відповідальності було притягнуто – 221 особу, а у 2014 р. – 128 осіб, що становить (- 39%). З іншого боку заперечувати той факт, що закладів, в яких кожен охочий може поласкотати собі нерви більш ніж вистачає. Таке становище не лише в столиці, але в інших містах і містечках України.

Вивченням пояснювальної записки до законопроекту про посилення кримінальної відповідальності за зайняття гральним бізнесом вбачається, що впродовж 2016 – 2017 років на території України зафіксовано значне зростання кількості спеціалізованих закладів, у яких під вивіскою продажу лотерей здійснюється зайняття незаконним гральним бізнесом (Інтернет-казино).

Серед негативних обставин, що спонукають до посилення кримінальної відповідальності за такі діяння авторами законопроекту вказується на існування та діяльність гральних закладів, що, на їх думку, значною мірою підвищує соціальну напругу в суспільстві, сприяє формуванню негативного іміджу органів державної влади та силових структур в очах населення

та фактичне сприяння розвитку ігromанії серед представників соціально незахищених верств населення внаслідок безперешкодного та відкритого здійснення діяльності такими гральними закладами.

Також в пояснювальній записці вказується, що чинна редакція статті 203-2 Кримінального кодексу України не надає можливості правоохоронним органам належним чином забезпечити боротьбу з незаконним зайняттям гральним бізнесом, оскільки передбачає покарання лише у вигляді невеликого (для такої категорії осіб та неспівмірного з розміром доходів від зайняття таким видом злочинної діяльності) штрафу і що в більшості випадків, дохід від роботи одного залу ігрових автоматів за один день перевищує встановлену Кримінальним кодексом України суму штрафу [1].

Не вдаючись до системного аналізу основного законодавчого акту, який забороняє гральний бізнес в Україні, а саме: Закону України від 15 травня 2009 року № 1334-VI «Про заборону грального бізнесу в Україні» (Закон), у нормах якого містяться визначення понять «гральний бізнес», «азартна гра», «організатор азартних ігор», «організація і проведення азартних ігор» тощо, зазначимо, що згаданий нормативний акт має визначальне та вкрай важливе значення і може бути використаний в подальшому для вдосконалення врегулювання розглядуваної сфери суспільних відносин.

Аналізуючи заходи, які використовує держава задля так званої боротьби з розглядуваним явищем, справляється враження, що законотворець не вловлює тенденцію та суть подій, що відбуваються в сучасному суспільстві і намагається будь-яким чином «продемонструвати» свою активну діяльність (позицію), яка, насправді, вже давно перестала відповідати дійсності. Наголосимо, що вирішення соціального конфлікту іноді може полягати не лише в суворій забороні певної діяльності, а й у декриміналізації певних діянь. Декриміналізація по своїй суті полягає у юридичній перекваліфікації частини кримінально караних діянь і переведення їх в розряд адміністративних, дисциплінарних та інших правопорушень або правомірних дій. Декриміналізація

фактично полягає у вилученні соціально неприйнятної діяльності (дії або бездіяльності) з кримінального законодавства. Застосування декриміналізації допомагає підтримувати кримінальне законодавство в “актуальному” стані, швидко реагувати на зміни у суспільстві та державі, в економічній та соціальній сферах [2].

Дивує також абсолютне заперечення і несприйняття європейського та міжнародного досвіду, який полягає у наступному. Наприклад, в США гральний бізнес становить основу економіки. Лас-Вегас – далеко не єдине місце в США, де розміщені численні гральні заклади. Американський уряд чудово усвідомлює, що гроші, які туристи витрачають в казино - непоганий спосіб поповнити державний бюджет, тому інвестиції в гральний бізнес у цій країні активно заохочуються законодавчо, а акції найбільших фірм грального бізнесу котируються попитом на американських фондових біржах і приваблюють серйозних інвесторів.

Завдяки прогресивному законодавству у сфері регулювання грального бізнесу, відкрити на Мальті казино може будь-хто, хто має для цього достатньо коштів. Держава надає підприємцям максимальну ступінь захищеності та конфіденційності у веденні бізнесу в цій сфері, тому не дивно, що на території країни розташовано більше сотні казино, залів ігрових автоматів, лотерей, букмекерських контор і бірж ставок. Мальтійські закони про гральний бізнес чітко регламентовані: зокрема, це єдина в світі країна, де види грального бізнесу прописані у відповідному законодавчому акті.

Британські казино, відкриті у 2007 році за ініціативою прем'єр-міністра Тоні Блера, насамперед, цікаві тим, що тут не дають кредитів: педантичні англійці вважають, що грати можна тільки за готівку. Казино в борг гроші не дає, навіть під заставу нерухомості, ювелірних прикрас тощо. Тільки у Великобританії діє принцип: «Немає грошей - немає гри».

Для Гібралтару характерна вкрай низька податкова ставка для підприємств грального бізнесу – всього один відсоток від величини грошового обороту, при цьому не більше £425 тис. на рік. Тобто навіть у тому випадку, якщо казино заробило за рік

більше, – а так на Гібралтарі зазвичай і буває – держава не зобов'язує підприємство виплачувати більше обумовленої суми, і це стосується як класичних «наземних» казино, так і віртуальних. При цьому, за кожною такою фірмою держава забезпечує жорсткий контроль, тому не існує можливості приховування податків і власники казино забезпечуються захистом, тому отримати ліцензію на відкриття свого бізнесу в цій сфері можуть лише компанії з незаплямованою репутацією. Тобто в останньому випадку діє формула: висока ступінь довіри з боку держави – надприбутки для підприємця, який займається гральним бізнесом – і жорсткий контроль з боку державних органів [3].

Зауважте, серед країн, де дозволений гральний бізнес, – жодної країни так званого «третього Світу», лише розвинуті та передові, до якими, до речі намагається ототожнювати себе й Україна. Тобто, існує певний перевірений досвід, який залишилось перейняти та адаптувати до власних потреб України.

Водночас, в своєму дослідженні З.Топорецька вказує на пряму зацікавленість в існуванні тіньового грального бізнесу правоохоронних органів. Так, в Україні діють чітко налагоджені корупційні схеми роботи гральних закладів. Наприклад, за функціонування одного грального закладу щомісячно сплачувалася 1000 дол. США начальнику підрозділу по боротьбі з економічною злочинністю району (раніше – ДСБЕЗ), 500 дол. США – оперативному працівнику цього відділу, 500 дол. США – в регіональну прокуратуру (раніше – районна та міська прокуратури). Окремо організатори грального бізнесу також платили дільничному інспектору району, кримінальному розшуку та співробітникам по боротьбі з кіберзлочинністю. Друга корупційна схема мала назву «два на три» і полягала в тому, що щомісячно з кожного грального закладу сплачувалося 2000 дол. США міському управлінню внутрішніх справ, прокуратурі та МВС [4, 5].

Не заперечуючи загалом проти позиції, висловленої вченими з приводу привабливості розглядуваної сфери для організованих злочинних угруповань зазначимо, що таких сфер

насправді існує доволі багато, а саме: наркобізнес, торгівля людьми та людськими органами, торгівля зброєю, діамантами тощо. Однак, заборонити абсолютно здійснення такої діяльності не має ні сенсу, ні ресурсів. Існуванні самої можливості отримання надприбутків недобросовісними або злочинними організаціями не має бути перешкодою для таких суб'єктів господарської діяльності, які є добросовісними учасниками відносин в сфері здійснення підприємницької діяльності та платниками податків.

Отже, заперечувати, що гральний бізнес в рамках закону існувати не може, або не є привабливою сферою для інвестування коштів зарубіжними інвесторами чи фактором, що впливає на наплив туристів в країну, є вкрай необґрунтованим.

Висновки. Таким чином, у своєму дослідженні ми дійшли висновків, що законодавець своїми актами, які повинні відображати дійсну природу суспільних відносин та сприяти врегулюванню конфліктів, що виникають в суспільстві, повинен змінити своє ставлення до розглядуваного явища і відповідним чином відреагувати.

Виходом із ситуації, що склалася, на наш погляд, є декриміналізація такого виду господарської діяльності, як зайняття гральним бізнесом, та кардинальна зміна порядку діяльності таких підприємств. А саме: гральні заклади повинні бути розташовані поза межами великих міст або вартість ліцензії на право зайняття такою діяльністю повинна бути суттєво вищою, ніж у маленьких містечках. Займатися таким видом діяльності повинні мати можливість лише компанії або підприємці з незаплямованою репутацією. Заходи, які застосовуватимуться до порушників законодавства в сфері здійснення грального бізнесу, повинні мати суто фінансовий характер. Доступ соціально незахищених верств населення можливо обмежити через зобов'язання гральних закладів про дотримання їхніми клієнтами чіткого дрес-коду: костюм, сорочка і краватка для чоловіків і вечірня сукня для жінок, гра повинна відбуватись лише за наявні готівкові кошти тощо. На законодавчому рівні також має бути заборонено розміщення гральних закладів в житлових кварталах міста. Це приблизний

перелік тих заходів, які повинен врахувати законодавець для повноцінного та такого, що відповідає дійсності, врегулювання та подальшого вдосконалення розглядуваної сфери суспільних відносин.

Література:

1. http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/GH68500A.html
2. <http://crimpravo.com/slovnuk-kryminalne-pravo/dekriminalizatsiya.html>
3. http://www.autotravel.ua/articles/8-krayin-dlya-azartnyh-igor/view_print/
4. Євдокимов В. «Гральний бізнес в Україні має бути викоренений» [Електронний ресурс] / В. Євдокимов // Офіційний веб-сайт МВС України. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1004727>.
5. http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2017_Toporecka.pdf
6. Закон України від 15 травня 2009 року № 1334–VI «Про заборону грального бізнесу в Україні»
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С.Азаров, В.К.Гришук, А.В.Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М.Джужі, А.В.Савченка, В.В.Черня. – К.: Юрінком Інтер, 2018. – 1064 с.;
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. – 9-те вид., перероб. і допов. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.